

Arnhem, 5 mei 2021

Zienswijze op het concept 'Gedragscode soortenbescherming Bosbeheer'

Kenmerk:

Ontwerpgoedkeuringsbesluit :RVO 2021/025

Aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Team Vergunningen Natuur
Postbus 19530, 2500 CM Den Haag

Zienswijze van de Bomenbond Arnhem en Omgeving.

1. Opdrachtverlening.

Het concept voor een Gedragscode soortenbescherming bosbeheer (in het vervolg genoemd 'Gedragscode') is opgesteld door de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE), Unie van Bosgroepen en de Algemene Vereniging Inlands Hout (AVIH). Wij achten het principieel onjuist om publieke regelgeving te laten opstellen door organisaties die belang hebben bij werkzaamheden in het bos en het oogsten van hout.

Door de opdrachtverlening aan genoemde organisaties is de inhoud van de Gedragscode volledig gekleurd door een onjuist uitgangspunt, samengevat: *'bosbouwkundige ingrepen zijn noodzakelijk voor het behoud van bossen en gunstig voor de kwaliteit ervan'* (zie verder punt 10).

Wij dringen er op aan om de Gedragscode als geheel te verwerpen en een nieuw protocol te laten opstellen door onafhankelijke deskundigen.

2. Procedure

Het concept voor deze Gedragscode is een uitwerking van de Bossenstrategie van de Minister van Landbouw. Het concept is opgesteld vóóordat de Bossenstrategie door het parlement is behandeld en goedgekeurd en gaat uit van maatregelen die onderwerp zijn van politiek debat, met name het toelaten van kaalkap (vlaktekop) als praktijk in het reguliere bosbeheer. Dit getuigt van minachting voor de politieke besluitvorming bij de opstellers.

3. Strijdigheid van Gedragscode met Natuurbeschermingswet

De voorgestelde Gedragscode is op essentiële punten strijdig met de vigerende Natuurbeschermingswet. Enkele voorbeelden worden hieronder genoemd. Deze strijdigheid zal, bij ongewijzigde aanvaarding van het concept, ongetwijfeld leiden tot juridische procedures. Het is ons inziens beter om dit te voorkomen door de voorgestelde Gedragscode in te trekken.

4. De Gedragscode belemmert het ontstaan van oud en natuurlijk bos in Nederland

In de Gedragscode wordt onder punt 3 (p. 6) het volgende gesteld: *'Op landschapsschaal en onder natuurlijke omstandigheden ontstaat door eeuwen van ongestuurde bosontwikkeling een mozaïek van structuurfasen, waar open plekken met kiemplantjes, jong bos, volwassen opgaand bos, oude en aftakelende bomen verweven zijn. Een bosbeheerder streeft in bossen actief een zo natuurlijk mogelijke structuurverdeling na, rekening houdend met veiligheidsrandvoorwaarden en een ontsluiting die tegemoetkomt aan de maatschappelijke functies van bossen.'*

Met deze formulering wordt pijnlijk duidelijk dat er bij het huidige bosbeheer in Nederland niet gestreefd wordt naar het op termijn laten ontstaan van natuurlijke, zelfregulerende bossen met de hierboven beschreven kenmerken, maar dat volstaan wordt met een imitatie van een dergelijke structuur door ingrijpen van de mens door middel van beheer. In feite is bosbeheer dan een vorm van tuinieren.

Het wordt als vanzelfsprekend gepresenteerd dat beheer daartoe noodzakelijk is. Dat is onjuist. Het is ecologische basiskennis dat ieder bos zichzelf in stand kan houden en zonder beheer vanzelf een meer natuurlijke structuur zal verkrijgen, als het daarvoor de tijd krijgt.

Bovendien zijn de in de Gedragscode gesanctioneerde beheervormen kaalkap tot 0,5 hectare en schermkap tot 2 hectare volledig in strijd met het streven naar het op papier nagestreefde *'een zo natuurlijk mogelijke structuurverdeling'* omdat dergelijke ingrijpende en abrupte veranderingen in natuurlijke bossystemen niet of nauwelijks voorkomen. Dit is des te meer schrijnend omdat er in Nederland nauwelijks oude bossen zijn (5% ouder dan 120 jaar) en helemaal geen oude bossen met een natuurlijke structuur. Vrijwel alle bossen zijn niet eens volgroeid. Door voortdurende kap in de onvolgroeide fase wordt het ontstaan van oud en natuurlijk bos bij voortduring tegengewerkt door bosbeheerders. Zo zal geen enkel Nederlands bos tot wasdom komen, misschien uitgezonderd enkele minieme bosreservaten.

Om de ontwikkeling van oud en natuurlijk bos mogelijk te maken dient ons inziens voor ieder groter bos een bepaald gedeelte te worden aangewezen als strikt reseruaat waar geen beheer wordt uitgevoerd. Ons lijkt het alleszins redelijk om hiervoor binnen elk bosgebied van tenminste 50 hectare tenminste 10% van de oppervlakte te reserveren als aaneengesloten reseruaatgebied voor tenminste de volgende 50 jaar. Dit behoort in deze Gedragscode te worden vastgesteld.

Wij concluderen dat er in deze Gedragscode een flagrante tegenstelling bestaat tussen de op papier nagestreefd doeleinden en de ingezette beheermiddelen. Dit maakt dit document ongeloofwaardig en onbruikbaar.

5. Oneigenlijk gebruik van de natuurbeschermingswet

In hoofdstuk 4 wordt het wettelijk kader van de Gedragscode besproken, met name de relatie met de Wet Natuurbescherming. De belangrijkste relevante bepalingen worden aangehaald. In artikel 3.31 wordt een vrijstelling gegeven voor veel verbodsbepalingen voor handelingen *'die beschreven zijn in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde*

gedragscode in het kader van een bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of de bosbouw. Deze Gedragscode wordt dus niet ingevoerd om de bescherming van soorten te bevorderen, zoals de titel van de code suggereert, maar voor boseigenaren om te worden ontheven van bepalingen in de Wet Natuurbescherming.

Het moge echter duidelijk zijn dat de in de Gedragscode genoemde ingrepen vlaktekop tot 0,5 hectare en schermkap tot 2 hectare te allen tijde strijdig zijn met letter en geest van de natuurbeschermingswet omdat het ecosysteem bos door deze ingrepen ter plekke wordt vernietigd en er dus per definitie schade optreedt aan daar levende bosorganismen. Het in de Wet Natuurbescherming geformuleerde voorzorgsbeginsel wordt met voeten getreden. Bovendien is er in die gevallen geen sprake van 'bestendig bosbeheer'. Deze Gedragscode is derhalve illegaal.

6. Belang van bosbeheer

Onder punt 5 van de Gedragscode (p. 8) worden zes doelstellingen van regulier bosbeheer genoemd. Al deze doelstellingen kunnen worden gerealiseerd door niets doen of met bescheiden ingrepen in bestaande bossen die de bosstructuur intact laten, zoals selectieve uitkap van bomen en groepenkap tot 0,1 hectare.

Inzet van kaalkap tot 0,5 hectare en schermkap tot 2 hectare, gelegaliseerd in deze Gedragscode, is hiervoor niet alleen onnodig maar strijdig met de geformuleerde doelstellingen, zoals 'habitatbescherming voor planten en dieren in het bos' en 'het bevorderen van recreatiemogelijkheden'.

Na het noemen van de zes doelstellingen komt slechts zijdelings ter sprake dat 'benutting van het geveld hout kan plaatsvinden'. Het legaliseren van kaalkap en schermkap kan echter alleen worden begrepen en gerechtvaardigd als efficiënte en grootschalige houtoogst hoofddoel is van bosbeheer. Deze eerste prioriteit van de opstellers van de Gedragscode wordt ons inziens niet expliciet genoemd bij de doelstellingen omdat dit kan leiden tot maatschappelijke onrust en bezwaren vanuit de politiek. De formulering van de doelstellingen van de Gedragscode is dus misleidend en frauduleus.

7. Verjongingskap als rechtvaardiging voor grootschalige kap en bosvernietiging

In hoofdstuk 6.1 wordt nader ingegaan op doel en schaal van boswerkzaamheden. Alleen 'regulier bosbeheer' valt onder de gedragscode. Daardoor is de omschrijving van 'regulier bosbeheer' essentieel voor de toepassing van de Gedragscode in de praktijk.

Verjongingskap wordt in de Gedragscode tot regulier bosbeheer gerekend. Er worden twee vormen onderscheiden: kaalkap (vlaktekop), waarbij alle oogstbare bomen worden verwijderd op een oppervlakte van maximaal 0,5 hectare en schermkap, waarbij bomen in enkele fasen worden verwijderd op een oppervlakte van maximaal 2 hectare. Schermkap lijkt minder schadelijk dan vlaktekop. Het is echter uitgestelde vlaktekop die eveneens in ca tien jaar leidt tot complete bosvernietiging. Schermkap is daardoor even kwalijk als vlaktekop.

Met verjongingskap zou 'een gevarieerde structuur van het bos worden bevorderd'. Dit is volledig in strijd met de werkelijkheid. Door verjongingskap wordt bestaand bos op een onnatuurlijk grote schaal vernietigd. Ter plekke moet de bosontwikkeling geheel opnieuw beginnen door spontane kieming van aanwezige zaden of het poten van bosplantsoen. Dit jonge bos groeit geleidelijk op tot een stakenfase, een gelijk jarige opstand met een uiterst eenvormige structuur. Structuurrijk bos is volgens alle bosbouwkundige literatuur alleen mogelijk in volgroeide en oude opstanden. Oude bomen en dood hout maken daar essentieel onderdeel van uit. Door kaalkap en schermkap wordt het ontstaan van dergelijke bossen juist verhinderd en de bosontwikkeling tientallen jaren teruggezet.

Het aanprijzen van verjongingskap ter verhoging van de structuurdiversiteit is een voorwendsel om grootschalige, machinale houtoogst te rechtvaardigen. De desastreuze resultaten van dergelijk 'bosbeheer' zijn nu alom zichtbaar en vormen een bron van ongenoegen voor talloze natuurliefhebbers, ecologen en recreanten. Een meer gevarieerde structuur van bestaande bossen ontstaat op den duur vanzelf. Het proces kan eventueel door bosbeheerders worden bevorderd of gestuurd door het maken van kleine gaten in het kronendak (< 0,1 hectare) of selectieve uitkap van bomen. Noodzakelijk is dit echter niet.

In diverse recente publicaties is recent overtuigend aangetoond dat vlaktekap niet alleen desastreus is voor de bosstructuur, maar ook voor de biodiversiteit van bossen, het vermogen om koolstof vast te leggen en de bodemkwaliteit (zie o.a. Stichting NatuurAlert, Ecologische effecten van vlaktekap op de kwaliteit van boscossystemen. 2020. 68 pp. <https://natuuralert.nl>; E. Arnolds, Een toekomst voor bossen en bomen - Een alternatieve Bossenstrategie voor 2030 en later. Januari 2021. 69 pp. <https://schepping.org/bossen/>).

Onze conclusie is dat, volgend uit de doelstellingen van deze Gedragscode en de Wet Natuurbescherming, alleen selectieve kap van bomen en groepenkap tot 0,1 hectare onder regulier bosbeheer mogen vallen. Alleen deze maatregelen kunnen worden ingepast bij een doelstelling om 'bos duurzaam in stand te houden'.

Opnieuw is in de Gedragscode sprake van bewuste misleiding.

8. Het inventariserend onderzoek van natuurwaarden is niet representatief voor natuurwaarden van bossen

In hoofdstuk 7 van de Gedragscode (p. 11) wordt ingegaan op het inventariserende onderzoek dat vooraf dient te gaan aan beheeringrepen in het bos. Deze inventarisatie is alleen gericht op bij wet beschermde soorten. Dit betreft alle broedvogels gedurende de broedtijd, alle soorten vleermuizen en een beperkt aantal soorten van enkele andere groepen. Een inventarisatie van alleen beschermde soorten is minimalistisch (wettelijk onontkoombaar), onevenwichtig en niet representatief voor de aanwezige natuurwaarden en ecologische processen in bossen. Planten zijn bijvoorbeeld slechts vertegenwoordigd met 16 soorten met een uiterst beperkte verspreiding. Indien het de opstellers van de Gedragscode werkelijk te doen is om het behoud van biodiversiteit, zou aan dit lijstje tenminste

een aantal soorten moeten worden toegevoegd die kenmerkend zijn voor oude bosstandplaatsen, zoals Bosanemoon, Dalkruid, Zevenster en Eenbes. Er komt slechts één mossoort voor op de lijst te inventariseren soorten en geen enkel lichleen, terwijl bossen buitengewoon belangrijke habitats vormen voor deze groepen. Ook hier zou uitbreiding met een aantal goed herkenbare indicatorsoorten op zijn plaats zijn. Beschermde insecten zijn vertegenwoordigd met 21 soorten, waarvan het merendeel bovendien vrijwel uitsluitend in open terreinen of bij water voorkomt (!). De lijst zou moeten worden uitgebreid met een aantal indicatorsoorten, met name soorten die gebonden zijn aan oude bomen en groot dood hout.

Geheel afwezig in deze reeks soorten zijn paddenstoelen, organismen die functioneel bijzonder belangrijk zijn in bossen wegens hun dominante rol in de afbraak van dood hout en strooisel, alsmede hun functie als mycorrhizapartner van de belangrijkste bosbomen. Uitbreiding van de lijst met goed herkenbare indicatorsoorten van de Rode Lijst van Paddenstoelen is dringend noodzakelijk. Kandidaten voor de lijst van te inventariseren soorten zijn de Pruikzwam en Kammetjesstekelzwam bij de houtzwammen en de Blauwvoetstekelzwam, Trechtercantharel en Prachtamaniet bij de mycorrhizavormers. In andere landen, zoals Zweden, worden bij voorgenomen boswerkzaamheden inventarisaties uitgevoerd van een aantal indicatorsoorten, inclusief paddenstoelen, mossen en lichenen.

Uit de bijzonder beperkte lijst van te inventariseren soorten blijkt dat het de opstellers van deze Gedragscode niet oprecht te doen is om het behoud van natuurwaarden in bossen en van kwetsbare soorten, maar dat ze streven naar een minimale inspanning, alleen voor bij de wet beschermde soorten.

9. Alle bossen moeten in de broedperiode van vogels worden gevrijwaard van boswerkzaamheden

In de Gedragscode staat onder 9.2 (p. 14), maatregelen voor vogels: *‘Voor broedvogels geldt dat er in de broedperiode (15 maart – 15 juli) geen potentieel verontrustende boswerkzaamheden worden uitgevoerd, echter met uitzondering van bos in de stakenfase (tot 1 mei), naaldbos en populierenbos, indien daar gebleken is dat er geen broedvogels aanwezig zijn van soorten van de Rode Lijst 2017 en/of met een zeer ongunstige staat van instandhouding en/of van Bijlage 1 Vogelrichtlijn. Tevens worden nesten van gewone vogels beschermd’.*

Genoemde uitzonderingen zijn in strijd met de Wet Natuurbescherming (artikel 3.1.4), die aan alle broedvogels bescherming verleent. De uitzonderingen worden in de gedragscode niet gemotiveerd. Ook in bossen in de stakenfase, naaldbos en populierenbos komen veel vogels tot broeden. Genoemde bostypen beslaan een groot deel van het Nederlandse bosareaal en zijn van wezenlijk belang voor broedvogels. Nesten van deze en andere soorten zijn moeilijk op te sporen als de bomen eenmaal in blad zitten. Dit geldt juist extra sterk voor naaldbomen. Het is een illusie dat te beschermen nesten van zangvogels (grotendeels) kunnen worden opgespoord, met name in naaldbossen met hun altijdgroene dichte kronen. Daar komt bij dat het sparen van bomen met bewoonde nesten in het geval van kaalkap of schermkap nauwelijks zinvol is omdat de kans op

teloorgang van het broedsel sterk toeneemt, o.a. door het wegvallen van beschutting en grotere kans op predatie. Daarom dient de Gedragscode te bepalen dat potentieel verontrustende werkzaamheden in alle bossen worden gestaakt gedurende de gehele broedperiode.

10. De filosofie achter de maatregelen en gedragsregels in de Gedragscode is onjuist en dient slechts het verdienmodel van enkele belangengroepen

In hoofdstuk 9 van de Gedragscode worden de gedragsregels toegelicht die gespecificeerd worden in hoofdstuk 10. De eerste zin onder sectie 9.1, Algemene maatregelen, luidt: *‘Bij de bescherming van soorten staat voorop dat boswerkzaamheden zelf nodig zijn om een gevarieerd bos te ontwikkelen en in stand te houden met allerlei ontwikkelingsstadia van open plekken tot oude bosgedeelten, zodat het geschikt wordt en blijft voor deze soorten, die vaak afhankelijk zijn van verschillende ontwikkelingsstadia in hun leefgebied’.*

Bovenstaande zin beschrijft in een notendop de filosofie achter de Gedragscode. Beweerd wordt dat menselijk ingrijpen noodzakelijk is voor het ontwikkelen en in stand houden van gevarieerd bos. Zoals onder punt 4 is betoogd, heeft deze bewering geen enkele wetenschappelijke grondslag. Het zou namelijk betekenen dat bossen zonder menselijk ingrijpen niet gevarieerd *kunnen* zijn. Het tegendeel is waar. Juist oude, natuurlijke bossen zijn de meest gevarieerde bossen die er bestaan met allerlei elementen die door menselijk beheer soms kunnen worden geïmiteerd maar nooit geëvenaard. De ontwikkeling van de meest waardevolle en karakteristieke onderdelen van gevarieerd bos, zeer oude bomen, boomlijken en groot dood hout, wordt door menselijk ingrijpen juist permanent tegengegaan.

Kortom: de stelling dat boswerkzaamheden nodig zijn voor gevarieerd bos is een onwaarheid.

Dat bosorganismen gediend zijn bij boswerkzaamheden is een al even grote leugen. Het is voor ieder weldenkend mens vanzelfsprekend dat geen enkel bosorganisme gebaat is bij kaalkap tot 0,5 hectare of schermkap tot 2 hectare omdat de boshabitat ter plekke volledig wordt vernietigd. Als sommige dieren (of planten) van kapvlaktes profiteren, is dat altijd zeer kortstondig (enkele jaren) en zijn dat bewoners van open gebieden en bosranden, die geen van alle tot de karakteristieke bosbewoners behoren.

Het is daarenboven hoogst kwalijk dat er niet gerept wordt over de immense schade die door boswerkzaamheden jaarlijks wordt aangericht en die bij bosbeheerders bekend is: teloorgang van bijna volgroeide bosgemeenschappen met al hun organismen, vernietiging van volwassen en oude bomen, verandering van de bosondergroei in soortenarme grassteppen en ruigtevegetaties, ondanks inventarisaties teloorgang van broedgelegenheid en talloze nesten van vogels, verstoring van schuilplaatsen voor zoogdieren, vrijwel complete vernietiging van de paddenstoelenflora, ernstige beschadiging van bosbodems door inzet van zware machines, verhoogde uitstoot van CO₂ als gevolg van houtoogst en bodembeschadiging (zie o.a. rapport van Stichting NatuurAlert).

De hierboven geciteerde basisfilosofie voor het rechtvaardigen van boswerkzaamheden is dus wetenschappelijk niet houdbaar, wordt op geen enkele wijze ondersteund door bewijs uit de

praktijk, schetst een eenzijdig rooskleurig beeld van de zogenaamd nuttige effecten voor bosorganismen en verzwijgt de gigantische schadelijke aspecten.

Het is bovendien ronduit verbijsterend dat in deze Gedragscode uitsluitend wordt geschreven over de wenselijkheid of noodzaak voor het *uitvoeren van werkzaamheden* en op geen enkele plek over de wenselijkheid of noodzaak van het *nalaten van werkzaamheden*. De wenselijkheid of mogelijkheid om delen van een bos te bestemmen als bosreservaat wordt zelfs niet genoemd.

De verklaring voor deze wanprestatie is eenvoudig. De Gedragscode dient in zijn huidige vorm de belangen en het verdienmodel van de opstellers van het rapport: boseigenaren, uitvoerenden van bosbeheer, houthandelaren en houtverwerkers. De Gedragscode dient uitdrukkelijk niet de gemeenschappelijke belangen van het Nederlandse volk: de bescherming van waardevolle natuur en interessante landschappen, de kwaliteit van het milieu, de belangen van miljoenen bosgebruikers, zoals natuurliefhebbers en wandelaars, en de schoonheidsbeleving die volgroeide bossen kunnen verschaffen.

De huidige Gedragscode is naar onze overtuiging niet bedoeld om bossen en de daar levende soorten adequaat te beschermen, maar om boseigenaren en bosbeheerders de vrijheid te verschaffen om iedere vorm van bosgebruik en bosmisbruik toe te passen zonder dat zij daarvoor verantwoording hoeven af te leggen aan de overheid of de bevolking, terwijl de door hen voorgestelde beheeringrepen wel op riante wijze worden gefinancierd uit gemeenschapsgeld. Het is de hoogste tijd om aan deze wanpraktijken een halt toe te roepen.

Namens de Bomenbond Arnhem en Omgeving

Anne Ferwerda en Joost Blasweiler

De Bomenbond Arnhem en Omgeving is een samenwerkingsverband van:

Bloei! In Arnhem, Actievoerders voor de bomen in Arnhem en omgeving, Stichting EDSP ECO, Natuur en Milieu Schuytgraaf, Werkgroep Behoud Bomen in Arnhem, Elderveld Groen, Redactie Bomen en Bos, Werkgroep Klingelbeek, Werkgroep Doorwerth, Arnhems Peil.

Secretariaat adres: Jan Vethstraat 9, 6813 HJ Arnhem